

Legea statutului maghiarilor

KLARA KISS-KINGSTON

La 19 iunie, Adunarea Națională a adoptat, cu o majoritate covârșitoare de 92 la sută, o „Lege a statutului” sau, cum este numită în momentul de față, o Lege a beneficiilor. Legea, care va intra în vigoare începând cu 1 ianuarie, introduce un cadru menit să garanteze o plajă largă de drepturi culturale, sociale și din domeniul muncii în Ungaria a etnicilor maghiari din Slovenia, Croația, Iugoslavia, România, Ucraina și Slovacia. Persoanele care doresc să se bucure de aceste beneficii trebuie să semneze o declarație scrisă prin care să își revendice identitatea maghiară. Legea stipulează că, la recomandarea organizațiilor etnice maghiare din țările respective, autoritățile maghiare vor emite legitimații de maghiar pentru candidații care întrunesc condițiile (*Magyar Hírlap*, 19 iunie; *Népszava*, 20 iunie 2001). Legea cuprinde, de asemenea, clauze care stipulează sprijinirea financiară în interiorul acestor țări pentru fondarea, menținerea și dezvoltarea de instituții și de organisme acreditate de învățământ superior care să sigure educația în limba maghiară. Vor avea dreptul de a revendica beneficii și familiile cu un minimum de doi copii ce sînt instruiți în instituții de învățământ cu predare în limba maghiară (*Magyar Hírlap*, 19 iunie).

Pentru a înțelege necesitatea unei astfel de legi trebuie să schițăm pe scurt împrejurările în care ea a luat naștere.

În urma alegerilor din 1998, a ajuns în fruntea guvernului Uniunea Partidului Civic al Tinerilor Democrați Maghiari (FIDESZ), iar intensificarea cooperării transfrontaliere a devenit o prioritate pe agenda politică. Elita politică aflată la putere precum și organizațiile etnice ale maghiarilor din țările vecine au realizat că stadiul avansat pe calea integrării euro-atlantice asociat cu iminenta implementare a acordului Schengen, urma să stînjenească mobilitatea transfrontalieră a etnicilor maghiari ducînd astfel la izolarea lor. Această perspectivă a impulsionat guvernul și organizațiile etnice ale maghiarilor să creeze o platformă numită Conferința Permanentă a Maghiarilor (MAERT). MAERT a

fost împuternicită să examineze și să stabilească criteriile pentru formularea unui pachet de beneficii care să vină în sprijinul etnicilor maghiari din țările vecine. După numeroase dezbateri, platforma a ajuns la concluzia că ar trebui garantat etnicilor maghiari un statut special, care să nu constea în dubla cetățenie.

Cu privire la ce înseamnă aceasta în realitate, ministrul de externe János Mártonyi a declarat fără echivoc că legea nu are ca obiect statutul, ci beneficiile de care se vor putea bucura etnicii maghiari pe teritoriul Ungariei (*Heti Világgazdaság*, 22 iulie 2000). Mai mult, prin această prevedere legală guvernul speră să elimine exploatarea generată de condițiile ilegale scăpate cu totul de sub control în care sînt angajate persoanele din țările vecine. El sublinia: „dacă vin aici la lucru pentru a îmbunătăți soarta familiilor lor, ei ar trebui să se bucure de aceleași beneficii ca noi” (*168 ora*, 31 mai 2001). Există însă și un mesaj politic: „sîntem de un fel și vom încerca să ne ajutăm unii pe alții” (*Magyar Hírlap*, 6 iulie 2001). El a continuat prin a spune că aceste comunități constituie o forță politică semnificativă ce contribuie considerabil la dezvoltarea socio-economică a țărilor lor precum și la integrarea lor euro-atlantică, iar această lege va consolida eforturile lor în aceste direcții (*Népszava*, 23 iunie 2001).

În ce privește coordonatele temporale ale legii, trebuie evidențiat faptul că Ungaria este în plin proces de pregătire a alegerilor generale de anul viitor. Legea este, fără îndoială, una populară și toate partidele sînt conștiente de acest lucru. Conform unor sondaje de opinie recente, FIDESZ și Partidul Socialist Ungar (MSZP) aflat în opoziție se află într-o competiție strînsă pentru alegerile generale de anul viitor. Motivația FIDESZ-ului este clară. Prin urgentarea adoptării legii, el țintește în mod clar, pe de o parte, electoratul deziluzionat din tabăra dezintegratului Partid al Micilor Agrarieni Independenți (FKGP), iar pe de altă parte, elementele mai puțin radicale din cadrul Partidului Ungar al Dreptății și Vieții (MIEP), de extremă dreaptă. Există deja un acord cu Forumul Democrat Maghiar (MDF), unul din partenerii de coaliție ai FIDESZ-ului, de a participa la alegerile din 2001 pe o platformă comună. Este însă prea devreme pentru a anticipa ce va face electoratul nedecis în „ziua bilanțului”.

Date fiind reacțiile pozitive față de lege, mai ales în rîndul etnicilor maghiari din țările vecine, MSZP s-a simțit obligat să se lase în voia valului de entuziasm (*MTI, Magyar Nemzet*, 23 iunie 2001), însă imediat după vot, conducerea partidului a luat măsuri să se distanțeze de posibilele tensiuni ce ar putea fi generate de o serie de prevederi ale legii. Liderii au declarat într-un memorandum că principalul traiect al legii ar trebui să se focalizeze pe încurajarea etnicilor maghiari de a rămîne și de a prospera în locurile lor natale prin oferirea de sprijin moral și financiar pentru instituțiile de învățămînt și culturale locale (*Magyar Nemzet*, 20 iunie 2001). MSZP a susținut și el cooperarea regională transfrontalieră și o consultare apropiată cu guvernele țărilor vecine. Partidul a luat deja măsuri pentru

îndepărtarea tensiunilor dintre Ungaria și România. În cadrul unei conferințe a Internaționalei Socialiste desfășurată la Lisabona, președintele MSZP, Lászlo Kovács, și președintele Partidului Social Democrat din România (PSD), Adrian Năstase, au luat în discuție această problemă. Ambele partide și-au exprimat speranța că tensiunea cauzată de Legea statutului va putea fi înlăturată prin consultări bilaterale și voință politică (*Magyar Hirlap*, 29 iunie; *Népszabadság*, 30 iunie 2001). Candidatul MSZP la funcția de premier, Péter Medgyessy (întimplarea face să se fi născut în Transilvania), a reiterat această idee în timpul vizitei sale în România. El a subliniat că: „Încercăm să găsim cele mai bune căi de implementare a Legii statutului în condiții de parteneriat, ținând seama de sensibilitățile ambelor părți”. La rândul său, Năstase a promis că va sfătui minoritatea maghiară din România să voteze pentru MSZP la alegerile următoare (Rompres, 29 și 30 august 2001). Se pare că, cel puțin la nivel de partide, există voința de a domoli disputa.

Doar Alianța Democraților Liberi (SZDSZ), aflată în opoziție, a votat împotriva legii, cu toate că a recunoscut că este necesar un cadru legislativ care să garanteze beneficii minorităților etnice maghiare din țările vecine. Ca și MSZP, SZDSZ a subliniat necesitatea de a-i descuraja pe etnicii maghiari de la a-și părăsi țara de proveniență, însă a obiectat vehement față de plănuita emiteră de legitimații de maghiar (*Heti Világgazdaság*, 31 martie 2001). Liderul grupului parlamentar al SZDSZ, István Szent-Iványi, a criticat legea în forma elaborată de guvern pentru că ar conține prea multe definiții, propuneri și supoziții vagi care ar putea-o face nefuncțională. El a numit legea „un miraj”, afirmând că nimeni nu știe cui i se va aplica ea, ce fel de servicii va oferi celor care vor intra sub incidența ei, cât va costa implementarea ei și cine va suporta aceste costuri. Înainte de toate însă, Szent-Iványi a subliniat pericolul reprezentat de faptul că acordarea de drepturi de muncă ar putea declanșa o imigrare în masă a etnicilor maghiari din țările vecine (Duna TV, 22 ianuarie 2001; *Heti Világgazdaság*, 27 ianuarie 2001).

În mod profetic, deputatul SZDSZ, Tamás Bauer, a etichetat legea ca „discriminatorie” susținând că ea extinde drepturile etnicilor maghiari, extindere de care nu vor beneficia majoritățile din țările respective, și a avertizat că aceasta va atrage în mod inevitabil reacții negative din partea acestor țări. El a atras atenția asupra faptului că Uniunea Europeană a ridicat deja obiecții cu privire la sintagma „țări vecine”, întrucât între acestea se numără și Austria, iar UE interzice discriminarea cetățenilor săi pe baza criteriilor etnice (*Népszava*, 20 iunie 2001).

După cum a prezis Bauer, adoptarea legii a stîrmit reacții de intensitate variabilă din partea guvernelor țărilor vecine, cele mai zgomotoase venind din partea politicianilor români. Reacțiile Slovaciei au fost mai temperate deoarece această țară speră să se alăture în curînd Uniunii Europene, fapt ce ar exclude-o automat de pe lista țărilor în care se aplică legea statutului.

România a acuzat în repetate rânduri Ungaria de „discriminare pe baze etnice” și a calificat emiterea de legitimații de maghiar drept un gest „neuropean” precum și o „încălcare a suveranității altor state” (*Magyar Hírlap*, 19 iunie 2001). Dincolo de toate, atât România cât și Slovacia s-au plîns cu privire la lipsa unei suficiente consultări anterioare la nivel guvernamental.

Însă nu toate răspunsurile au fost negative. Ministrul de externe al Ucrainei, Anatolyi Zlenko, și-a exprimat „înțelegerea” față de eforturile Ungariei de a-și extinde practicile legislative asupra celor de același neam care trăiesc în afara granițelor naționale (*Népszava*, 20 iunie 2001). Ministrul adjunct de externe al Croației, Nenad Prelog, a declarat că și Croația intenționează să elaboreze o lege care să dea posibilitatea etnicilor croați de peste hotare de a studia și a munci în Croația. El a remarcat că urmau să fie studiate „experiențele” slovace și ungare în pregătirea acestei legi (*Magyar Hírlap*, 14 mai 2001). Ulterior, guvernul a salutat oficial legea maghiară (MTI, 12 iulie 2001).

Unul din principalele argumente în calificarea legii ca fiind „neuropeană” se baza pe faptul că, inițial, beneficiile ar fi fost extinse și asupra austriecilor de origine etnică maghiară. Însă sub presiunea UE, Austria a fost ștearsă de pe listă (*Heti Világgazdaság*, 23 iunie 2001). Atît ministrul de externe, János Mártonyi, cât și secretarul de stat pentru afaceri externe, Zsolt Németh, au recunoscut cu promptitudine că guvernul a acționat în virtutea obiectivelor UE. Ambii au subliniat însă că maghiarii din Austria, și toți maghiarii din diaspora occidentală în general, nu au nici un motiv să se teamă că ar fi afectați negativ de preconizata intrare a Ungariei în UE și că, în consecință, ar fi fost inutil să fie incluși pe lista beneficiarilor (*Magyar Hírlap*, 31 mai 2001). În același timp, Mártonyi a subliniat că interzicerea discriminării pe baze etnice în cadrul UE nu se extinde și asupra membrilor asociați și, ca atare, legea nu încalcă reglementările UE (*Magyar Hírlap*, 7 iunie).

Cea mai vulnerabilă dintre comunitățile maghiare din țările vecine este cea din Ucraina a cărei supraviețuire depinde aproape în întregime de activitatea culturală și economică transfrontalieră (*Heti Világgazdaság*, 2 decembrie 2000). Alte comunități sînt mai prospere și mai independente, ceea ce nu înseamnă neapărat că sînt în stare (sau că le este permis) să se îngrijească independent și complet de nevoile lor culturale și economice. Németh a evidențiat că obiectivul prioritar al legii este să le dea acestora posibilitatea de a dobîndi mai ușor accesul la resursele culturale și financiare ale Ungariei după admiterea ei în UE (*Heti Világgazdaság*, 16 decembrie 2000). În acest scop, președintele Partidului Popular European (EPP), Wilfred Martens, a recunoscut legitimitatea măsurilor guvernului ungar însumate într-o lege a cărei țintă este, susținea el, „de a se îngriji de cei 3 milioane de maghiari care trăiesc în afara granițelor țării” (MTI, 11 iulie).

Tehnic vorbind, legea pare să fie în conformitate cu practicile europene; iar, după studierea ei, Comisarul European pentru extindere, Guenter Verheugen, a

declarat că el nu a descoperit nimic în cuprinsul legii care să contravină principiilor europene (MTI, 11 iulie). În România însăși, Smaranda Enache, președinta Ligii Pro Europa cu sediul în Tîrgu Mureș, a subliniat că legea se încadrează în logica UE cu privire la minoritățile naționale (*Magyar Nemzet*, 23 iunie 2001). Trebuie însă adăugat imediat faptul că Enache a fost o voce singuratică în România când a venit vorba de Legea statutului și că intelectualii români cunoscuți pentru sprijinirea doleanțelor minorității maghiare — ca să nu mai vorbim de cei care privesc cu suspiciune orice lucru care își are originea în Ungaria — s-au distanțat față de implicațiile Legii statutului din mai multe motive (vezi reacția copreședintelui Ligii Române pentru Apărarea Drepturilor Omului —Comitetul Helsinki, Gabriel Andreescu, în *Observator Cultural*, 29 mai-4 iunie 2001).*

Mai mult, legea țintește să implementeze cerințele legale consfințite de Convenția-cadru pentru protecția minorităților naționale din Europa. Articolele 18.1 și 18.2 susțin: (1) „Părțile se vor strădui, acolo unde este necesar, să încheie acorduri bilaterale și multilaterale cu alte state, în special cu statele vecine, pentru a asigura protecția persoanelor aparținând minorităților naționale respective. (2) În cazurile în care aceasta prezintă relevanță, părțile vor lua măsuri pentru a încuraja cooperarea transfrontalieră.” În articolul 15, Convenția-cadru subliniază că este de dorit „implicarea acestor persoane în pregătirea, implementarea și evaluarea planurilor și programelor de dezvoltare regională și națională care le pot afecta direct” (text preluat din Kovács, 2000, pp.149-151).

Totuși, legea poate fi interpretată ca „anti-europeană” în sensul în care ea pare să fie împotriva tendințelor UE de a crea o societate mai deschisă în care, teoretic cel puțin, etnicitatea și naționalitatea nu constituie criterii pentru nici un fel de discriminare.

Ca răspuns la numeroase critici — venite mai ales din partea politicianilor români — potrivit cărora legea maghiară implică discriminare împotriva majorităților naționale, Mártonyi a recunoscut că ea implică într-adevăr „discriminarea pozitivă” a minorităților etnice maghiare, dar a subliniat că aceasta nu presupune în nici un caz discriminarea negativă a majorității (*Magyar Hirlap*, 31 mai și 6 iulie 2001).

Discriminarea pozitivă ca atare nu contravine legislației UE. Carta Europeană a Limbilor Minoritare și Regionale susține în articolul 7(2): „Adoptarea de măsuri speciale în favoarea limbilor minoritare și regionale cu scopul de a promova egalitatea între cei ce folosesc aceste limbi și restul populației sau care acordă atenția cuvenită condițiilor lor specifice, nu este considerată un act de discriminare împotriva celor ce folosesc limba cu circulație mai mare” (text preluat din Kovács, 2000, p.149).

Mai mult, Consiliul Europei aplică în mod activ discriminarea pozitivă pentru a încuraja păstrarea identităților lingvistice și culturale ale minorităților etnice ce

trăiesc în statele membre prin alocarea de fonduri pentru programe informaționale și culturale multilingve. Printre aceste state se numără Austria, Italia, Spania și Franța (*Magyar Nemzet*, 23 iunie 2001). Cea mai mare țară comunitară, Germania, în Legea Fundamentală (*Grundgesetz*) (BFVG, 23 octombrie 1961 art.116) stipulează cu privire la apartenența la naționalitatea germană (*Deutsche Volkszugehoerigkeit*) acordarea cetățeniei germane tuturor etnicilor germani, indiferent de locul lor de rezidență. Grecia, altă țară comunitară, are și ea o „lege preferențială” pentru persoane ce nu sînt cetățeni greci. Ca să nu mai pomenim Israelul, care extinde Dreptul la revenire la cei din același neam (evrei) răspîndiți pe tot cuprinsul globului. Totuși, în cazul Israelului, „cei de același neam” ar trebui priviți altfel decît cei ce trăiesc în țările „vecine”, care au diferende istorice nerezolvate.

Totuși, nu discriminarea pozitivă ca atare constituie problema litigioasă în privința Legii statutului, ci perceperea legii ca discriminatoare. După cum spunea fostul ministru de externe al României, Adrian Severin, legea a fost formulată „la timpul nepotrivit și la locul nepotrivit”, întrucît o presupusă discriminare, de orice fel ar fi ea, sușinea Severin, poate stîrni resentimente puternice, frustrări și temeri, iar aceste aprehensiuni — chiar dacă neîntemeiate — pot declanșa conflicte și instabilitate (*Népszabadság*, 27 iunie 2001).

Chestiunea suveranității (nu numai aspectele sale strict teritoriale) este probabil una din cele mai sensibile chestiuni în Europa Centrală și de Est. După ce și-au pierdut suveranitatea de atîtea ori de-a lungul istoriei, mulți, poate chiar majoritatea, dintre central- și est-europeni se cutremură la gîndul că trebuie să renunțe din nou la ea, chiar dacă aceasta s-ar întîmpla — în cazul în care s-ar întîmpla — atunci cînd s-ar integra în UE. Pare să existe aici un paradox ciudat. În vreme ce există, pe de o parte, o puternică tendință de a menține conceptul de „stat-națiune”, există, pe de altă parte, un impuls covîrșitor de integrare în melting-pot-ul comunitar. În acest creuzet se pare însă că fiecare dorește să renunțe la cît mai puțin posibile prerogative ce decurg din suveranitatea statului-națiune, și, în același timp, să cîștige cît mai mult posibil din (ca să folosim o ciudată terminologie marxistă) „veștejirea” treptată a statului, pentru ca astfel să își întărească legăturile cu cei de același neam din afara granițelor. Nimic nu ilustrează mai bine acest anacronism decît declarațiile făcute recent de Orbán, Mártonyi și, respectiv, președintele României, Ion Iliescu.

În ce privește calitatea de membru al Uniunii Europene și locul deținut de minoritățile etnice în cadrul Uniunii, Orbán a declarat categoric: „Nu sîntem în favoarea unor State Unite ale Europei și trebuie să ne protejăm multiplele noastre identități naționale și culturale. Fiecare minoritate ce trăiește în mijlocul altei națiuni este în pericol de a fi asimilată. De aceea, identitatea națională reprezintă o valoare ce trebuie protejată și tocmai acesta este țelul nostru în Europa Centrală.” (*La*

Libre Belgique, citată de MTI la 11 iulie 2001). Mártonyi a exprimat vederi similare, însă cu o subtilă diferență. El are în vedere un nou tip de Europă în care statele individuale, ca unice organe decizionale, și-ar asuma un rol secundar, în timp ce viitorul continentului ar urma să fie hotărât în cea mai mare parte de „comunitățile” sale (168 ora, 31 mai 2001). Ca un ecou la cuvintele lui Mártonyi, Iliescu declara: „Granițele nu pot fi schimbate în Europa, însă integrarea în UE va duce inevitabil la scăderea importanței granițelor naționale. Din această cauză, România susține integrarea Republicii Moldova și a Ucrainei în structurile europene. Bucureștiul dorește să păstreze unitatea lingvistică și culturală a românilor din întreaga lume.” (*Magyar Hirlap*, 7 iulie 2001, citat de MTI).

A devenit astfel limpede de ce percepția românească (și în mai mică măsură cea slovacă) a Legii statutului reflectă cu precădere primatul statului-națiune și de ce, privită din perspectiva statului-națiune, orice imixtiune pe teritoriul lor constituie prin definiție o „încălcare a suveranității”.¹ I, într-adevăr, Legea statutului maghiarilor stipulează o astfel de imixtiune prin intenția de a desemna organizații etnice maghiare care să decidă cine este socotit și cine nu maghiar. Pe de altă parte, potrivit lui Mártonyi, există o adăugire la sfârșitul legii care prevede că eliberarea legitimațiilor de maghiar nu va depinde neapărat de recomandările organizațiilor din afara țării. Decizia va rămâne exclusiv la latitudinea Ministerului de Externe al Ungariei și va fi supusă aprobării ministrului de externe în exercițiu la acea dată (*Magyar Nemzet*, 6 iulie 2001).

Dacă ar urma să fie aplicată această a doua metodă, obiecțiile generate de „încălcare suveranității” ar trebui să-și piardă din acuitate. Din câte se pare, așa se va întâmpla. Potrivit ultimelor informații, decizia privind eliberarea legitimațiilor de maghiar va intra sub jurisdicția autorităților maghiare (*Népszabadság*, 24 septembrie 2001), iar cărțile vor fi eliberate chiar în Ungaria. Dacă așa se va întâmpla, va fi greu să se ridice în continuare obiecții bazate pe „încălcare suveranității”, întrucât chiar Severin remarca din poziția sa actuală de președinte al Adunării Parlamentare a OSCE că „fiecare țară are dreptul de a formula pe teritoriul său legi menite să acorde avantaje anumitor persoane în funcție de criterii specifice” (*Népszabadság*, 27 iunie 2001).

Dar, ca întotdeauna, diavolul se află în detalii. Chiar dacă, în cele din urmă, cele care vor hotărî cine va fi îndreptățit să beneficieze de avantaje vor fi autoritățile ungare, rămâne totuși o problemă preliminară de administrare. Potrivit ultimelor rapoarte, există planuri de înființare a unor birouri în țările vecine a căror singură funcție ar fi aceea de a-i înregistra pe posibili candidați. Acest fapt a creat, se pare, o prăpastie între Uniunea Democrată a Maghiarilor din România (UDMR) și bisericile „istorice” din România. Președintele de onoare al UDMR, episcopul Lászlo Tökes, insistă ca aceste preconizate organisme administrative să fie împuternicite să hotărască cine primește și cine nu legitimație de maghiar. Pe de

altă parte, președintele UDMR, Markó Béla, se manifestă cu prudență. El subliniază faptul că, întrucât nu există deocamdată nici un acord la nivel interguvernamental cu privire la implementarea legii, orice acțiune sau decizie nu poate fi decât conjuncturală (*Népszabadság*, 24 septembrie 2001). Pentru moment, părțile au ajuns la un acord de a participa în mod egal — în cazul în care vor participa — la procesul de înregistrare a candidaților (MTI, 25 septembrie 2001).

Cu siguranță, nu servește intereselor comunităților etnice maghiare ca organizațiile lor reprezentative să fie în conflict. În plus, este prematur să se ia orice măsuri în sensul implementării întrucât, în momentul de față, legea este examinată în contextul altor practici ale Uniunii Europene de către Comisia de la Veneția a Consiliului Europei (MTI, 9 iulie 2001) precum și de Adunarea Parlamentară a Consiliului Europei (PACE, 28 iunie; PACE, 3 iulie 2001). Verdictul este așteptat către sfârșitul toamnei.

Unul din cele mai evidente litigii este acela al atitudinilor. Ministrul comunicațiilor publice al României, Vasile Dâncu, (*Népszava*, 29 iunie) precum și partidele de opoziție maghiare au criticat guvernul ungar pentru flagranta sa „lipsă de sensibilitate” față de vecinii țării. Németh a făcut câteva remarci nefericite și iresponsabile în care sugera că se poate într-adevăr spune că „reunificarea transfrontalieră a națiunii maghiare” nu ia în seamă sentimentele majorităților din țările vecine (*Heti Világazdaság*, 23 iunie 2001). Astfel de remarci sînt tălmăcite imediat ca o intenție de a crea o Ungarie Mare „virtuală”, iar Németh ar fi trebuit să știe atîta lucru.

Încercînd să elimine tensiunea situației, o serie de înalți demnitari UE au îndemnat ferm guvernul Ungariei să susțină consultări intense cu guvernele țărilor interesate într-un „spirit de bună vecinătate” (*Magyar Nemzet*, 10 iulie; MTI, 25 iulie 2001).

Diplomați UE care și-au păstrat anonimatul au atras atenția asupra pericolului pe care legea îl poate reprezenta în mâinile forțelor politice din țările vecine care încearcă să îngreuească drepturile minorității etnice maghiare (*Népszabadság*, 10 iulie 2001).

Și opoziția a avertizat că este posibil ca legea să acționeze, de fapt, împotriva celor pe care încearcă să-i protejeze. După cum am menționat deja, una din problemele ridicate de mai multe critici este aceea că legea va îndemna la o imigrare în masă. Mártonyi a respins aceste sugestii ca nefondate (*168 ora*, 31 mai). Să lăsăm însă faptele să vorbească. Potrivit Departamentului cetățeniei și imigrației din cadrul Ministerului de Interne, există în prezent în Ungaria 80.000 de imigranți, dintre care 37.000 provin din România. În plus, 90% din aceștia sînt etnici maghiari (MTI, 25 iulie). Pe de altă parte, o altă cercetare întreprinsă de Fundația Illyes în colaborare cu Oficiul afacerilor maghiarilor de peste granițe indică faptul că legea ar încuraja 80% din etnicii maghiari să rămînă în țările lor de origine (*Heti Világazdaság*, 2 decembrie 2000).

Pentru a înrăutăți și mai mult lucrurile, Orbán s-a vîrît de bunăvoie în încurcătură declarînd: „Dacă vrem să susținem creșterea economică în Ungaria, nu vor fi suficienți 10 milioane de unguri” (*Heti Világgazdaság*, 16 iunie 2001). Liderii minorităților din Slovacia și România, Bela Bugar și, respectiv, Béla Markó, au reacționat la aluziile primului ministru care lăsau să se înțeleagă că lipsa mîinii de lucru ar putea fi suplinită prin importarea ei din țările vecine. Ei au subliniat că dacă asta a vrut să spună premierul, legea va realiza contrariul intenționat de ea, de a-i încuraja pe etnicii maghiari să rămînă acolo unde sînt (*168 ora*, 14 iunie 2001).

Mai mult, afirmația lui Orbán a pus la dispoziția mass-media românești și a lui Năstase muniție pentru atacuri. „Jurnalul național” a acuzat Ungaria că profită de pe urma sărăciei din România precum și că intenționează să profite de pe urma diferenței dintre nivelele de trai ale celor două țări (MTI, 30 iulie 2001). Năstase a răspuns afirmînd că România nu este o „colonie” din care Ungaria să importe mînă de lucru ieftină. Pentru a contracara acest pericol, România ar trebui să introducă stimulente pentru ca cetățenii săi să rămînă acasă (*Népszava*, 20 iunie 2001). Premierul român a adăugat că, dacă legea ar urma să fie implementată, numărul celor care ar revendica identitatea maghiară în Transilvania s-ar putea dubla a doua zi (*Magyar Nemzet*, 26 aprilie 2001).

Cu greu s-ar putea spune că ar fi aceasta o demonstrație de încredere în sine a liderului unui guvern care a apărât așa de des caracterul național al statului. Dacă predicțiile lui Năstase sînt însă corecte, atunci cu siguranță nu este în interesul Ungariei să răstoarne echilibrul existent. Aceasta ar putea duce la exportul de instabilitate politică prin dereglarea distribuției etnice din anumite zone precum Transilvania, și totodată, dacă avem în vedere că 35 la sută din populația Ungariei trăiește la sau sub nivelul de subzistență, la importul de dificultăți sociale.

În plus, nu există în cuprinsul legii prevederi referitoare la situația comunităților de romi vorbitori de limbă maghiară din țările vecine. Există semne, atît în Slovacia cît și în România, că un număr mare de romi din aceste țări au de gînd să se declare maghiari în speranța că își vor îmbunătăți soarta în condițiile Legii statutului. Numărul romilor din România este estimat la aproximativ 3 milioane, dintre care o mare parte trăiesc în mijlocul minorității maghiare din Transilvania. Potrivit unuia din liderii comunității romilor din România, „regele” Florian Cioabă, introducerea legitimației de maghiar ar conduce la o asimilare la scară mare a romilor vorbitori de limbă maghiară. El se teme că acest fapt ar degrada armonia interetnică din regiune, reducînd numărul romilor pe de o parte, și crescînd numărul maghiarilor pe de altă parte. Liderul comunității romilor din județul Harghita, Tibor Sinka, a rezumat astfel dilema cu care se confruntă romii: „Vorbim maghiara, dar sîntem, înainte de toate, țigani. Dacă legea nu ne este destinată, mulțumim foarte mult, dar n-avem nevoie de ea” (MTI, 22 iulie 2001).

Dacă guvernul ungar intenționează într-adevăr să extindă avantajele asupra romilor care vorbesc maghiara din țările vecine, atunci trebuie să ia măsuri, pe lângă Legea beneficiilor, care să-i încurajeze să rămână în țările lor. Altfel, influxul în masă al unui grup de oameni deja defavorizați ar exercita o asemenea presiune asupra structurii sociale a Ungariei încât s-ar solda cu consecințe funeste. Mai mult, UE consideră că problema romilor este mai degrabă de domeniul drepturilor omului decât o chestiune pur economică. Chiar și în prezent, fără excepție, țările din Europa Centrală și de Est caută să facă față acestei probleme și nu este în interesul nici uneia să atragă asupra-și o problemă de drepturile omului în drumul lor spre integrarea în UE.

Legea ar mai putea afecta negativ evoluțiile democratice din câteva țări vecine. În Transilvania, de pildă, au existat eforturi încordate de a se realiza devoluția pe baza „specificității locale” regionale, susținută de Partidul Pro-Transilvania, recent înființat și încă neînregistrat, la a cărui conducere se află Sabin Gherman. Acest obiectiv este susținut și de UDMR (*Népszabadság*, 30 august 2001). În România însă, orice tendință spre devoluție este privită cu multă ostilitate întrucât ea ar pune la îndoială caracterul „unitar” al statului. Năstase nu a avut nici un fel de șială să declare: „dezintegrarea fostei Iugoslavii și a Cehoslovaciei se datorează în mare parte unor curente similare”, adăugînd apoi că autoritățile române „sînt hotărîte să nu permită dezintegrarea statului ‘național și unitar’” (RFE/RL Newline, 28 august 2001).

Mulți români din Transilvania socotesc că Legea statutului, așa cum o percep ei, creează inegalități între ei și etnicii maghiari din regiune. Mai mult, un sondaj făcut de institutul de cercetare a opiniei publice Metro Media Transilvania arată că aproape jumătate din cei chestionați consideră că etnicii maghiari se bucură de prea multe drepturi în România. Mai mult, ei socotesc că etnicii maghiari din România în general și în Transilvania în special sînt mai degrabă loiali statului ungar decât celui român. În plus, 86,6 la sută au sugerat ca guvernul român să se folosească de toate instrumentele legale pentru a împiedica aplicarea Legii statutului pe teritoriul țării lor (MTI, 27 iulie 2001). Nu trebuie însă pierdut din vedere că institutul care a efectuat sondajul l-a avut în frunte pînă nu demult pe ministrul comunicațiilor publice, Dâncu. Sondajul a fost prezentat într-o vreme în care guvernul României era vădit interesat să manipuleze opinia publică împotriva Legii statutului, și este posibil ca rezultatele sale să reflecte într-adevăr acest efort.

În lumina furtunii politice stîrnite de Legea statutului, este limpede că UDMR se află între ciocan și nicovală. Sprijinul acordat de UDMR guvernului minoritar al lui Năstase este vital pentru procesele de democratizare de care are nevoie România pentru a se putea integra în structurile euro-atlantice. Dacă s-ar întîmpla ca relațiile dintre PSD și UDMR să se dezintegreze, alternativa ar fi doar în avantajul unor formațiuni naționalist-extreme de tipul Partidului România Mare (PRM). Năstase a făcut aluzie la faptul că dacă cabinetul ar fi „forțat să aleagă între interesele naționale și cooperarea cu UDMR,” el ar vota în favoarea primei

opțiuni (*Népszava*, 29 iunie 2001). Severin a avertizat într-adevăr — în legătură cu dezbaterile referitoare la Legea statutului — că aproape o treime a electoratului a votat în noiembrie 2000 pentru PRM, și că guvernul minoritar al PSD „se simte obligat să adopte o retorică mai naționalistă pentru a lua apa de la moara naționaliștilor” (*Ziua*, citată de *Népszabadság*, 17 iunie 2001).

În concluzie trebuie spus că, în forma sa actuală, Legea statutului sau a beneficiilor a creat mai multe probleme decât s-a presupus inițial. Multe din controverse ar fi putut fi evitate cu puțină prevedere și cu o analiză în profunzime. S-a acordat prea multă atenție obținerii legitimității „tehnice” față de UE în detrimentul recunoașterii realităților emoționale și politice prevalente din țările vecine, mai cu seamă România. Totuși, Legea constituie doar un cadru și, printr-o strânsă colaborare multilaterală și bilaterală într-un „spirit de bună vecinătate”, poate fi găsită totuși o soluție acceptabilă. □

SURSE:

BVFG 23 octombrie 1961, articolul 116.
Heti Világgazdaság, Budapesta, 2000-20001.
Kovács P.: International Law and Minority Protection: Rights of Minorities or Law on Minorities?, Akadémiai Kiadó, Budapesta, 2000.
Magyar Hírlap, Budapesta, 2001.
Magyar Nemzet, Budapesta, 2001.
MTI 2001.
Népszabadság, Budapesta, 2001.
Observator cultural, București, 2001.
„PACE”: ”Two Views on the Role of Kin States in Protection of Minorities”, 2001, <http://www.egroups.com/group/balkanhr>
RFE/RL Newslines, 2001.
Rompres, București, 2001.
168 óra, Budapesta, 2001.

NOTĂ

* Autoarea dorește să mulțumească editorului EEP, Michael Shafir, pentru faptul că i-a semnalat acest articol.

Traducere de Doina Baci

Klara KISS-KINGSTON, absolventă a Facultății de Științe Umane din Londra. În perioada 1986-1994 a fost analistă la Radio Europa Liberă, după care a lucrat ca jurnalistă independentă. Este coautoarea cărții „A Száműzetés nagyjai”. Marx, Engels és a magyarok, este în curs de elaborare o cronologie a evenimentelor din Europa Centrală și de Est și din fosta Uniune Sovietică din perioada 1989-1994.

Klara Kiss-Kingston, The Hungarian Status Law, studiu publicat în **RFE/RL East European Perspectives nr. 9/2001** și preluat cu permisiunea editorilor.